

KENRAALI JAAKKO VALTASEN JUHLAESITELMÄ

RUK 102-KURSSIN 55-VUOTISJUHLASSA 5.6.2015

(lyhentäen äänitallenteesta tekstiksi muuttanut Jussi Pietilä)

UKRAINAN KRIISI

Hyvät Herrat

Olen hämmästyksellä kuunnellut tässä sitä aktiivisuutta mitä teidän kurssinne on osoittanut näissä yhteisissä kokoontumisissa. Luulen, että yksi selitys hyvän kurssiveljeyden ohella on ollut se, että yleinen asevelvollisuus on ollut yksi sellainen tekijä, joka on velvoittanut teidät jatkamaan kurssin aikana saavutettua keskinäistä yhteyttä. Yleinen asevelvollisuus on se perusta. Vain sen avulla voimme aikaansaada sellaisen puolustuksen että se täyttää lakisäätöisen tehtävän ja velvoittaa meidät kaikki olemaan mukana isänmaan puolustamisessa.

Tahdon tervehtiä teitä kaikkia. Olette suuren ihailun arvoinen kurssi.

Vastoin aikaisempaa suunnitelmää puheenvuoroni aiheesta, aion nyt siirtää ajatuksemme tähän päivään ja ehkä vähän tulevaisuuteenkin. Aion puhua hiukan Ukrainasta ja sen nykytilanteen vaikutuksista maahamme ja maanpuolustukseemme.

Ukrainan kriisistä on vaikeaa hahmottaa kokonaiskuva, emmekä täällä Suomessa ole siinä yksin. Kansainvälisestikin on epäselvää jo se, millä nimellä Ukrainan kriisiä kutsutaan.

Ukrainalaiset itse puhuvat vain terrorismin vastaisesta toiminnasta. Venäjä puolestaan ei ole tunnustanut, että olisi olemassakaan mitään sotilaallista kriisiä, johon se olisi osallisena. Sen mielestä kyseessä on vain Kiovan hallituksen aikaansaama Ukrainan sisäinen selkkäus.

YK puolestaan puhuu Ukrainan kriisistä, mutta Kansainvälinen Punainen Risti kutsuu tilannetta sodaksi. Suomen media oli omaksunut sota-käsitteen, mutta viime viikkoina on puhuttu vain Ukrainan kriisistä.

Ukrainan tilanteesta ei ole julkisuudessa näkynyt mitään selvää ratkaisumalleja. Ainoa yksiselitteinen ehdotus on tullut Venäjältä. Siinä on esitetty kriisin olevan helposti lopetettavissa edellyttäen, että Ukrainassa vaihtuu hallitus eikä Ukraina hakeudu EU:n eikä Naton jäseneksi ja että maan itäiselle osalle sallitaan itsehallinto. Näin Ukraina olisi osa Venäjän rakentamaa poliittista, taloudellista ja sotilaallista liittoutumaa.

Länsimaat eivät näihin ehtoihin ole voineet suostua. Suomessakin diplomaattista ratkaisua pidetään ainoana ulospääsytienä. EU:n jäsenmaista ei ole kuulunut muuta konkreettista esitystä, kuin ns Minskin sopimuksen toteuttaminen. Sen aikaansaaman aselepon jälkeen voitaisiin vasta sopia muusta. Minskin sopimusta on vaikeaa saada toteutumaan taistelujen jatkumisen takia. Venäjä selvästi ruokkii konfliktia, tukemalla jatkuvasti separatisteja. Ukrainan asevoimat ovat edelleen huonossa kunnossa mm johdon lojaalisuusriiriöiden takia. Yleistä asevelvollisuutta ole kyetty toimivasti palauttamaan. Separatisteja vastassa on vain epämääräinen joukko ukrainalaisia vapaaehtoispataljoonia, jotka ovat jokseenkin tasaveroisia separatistien pataljoonien kanssa. Tästä johtuen ei selvää aseellista ratkaisua ole odotettavissa. Donbassin alueelta on suuri määrä väestöä paennut sekä Venäjän että Ukrainan puolelle. YK:n mukaan noin 750.000 kansalaista on lähtenyt kotoaan. Molemmilla mailla on varmaan pakolaisongelmiakin.

Käsitykseni on, että Venäjällä ei ole edellytyksiä ryhtyä suurimittaiseen sotaan. Kaikki tunnusluvut sodankäyntiä varten ovat Venäjälle huonoja. Man väkiluku on noin 140 miljoonaa – EU:n 500 miljoonaa! Venäjän kansantalous lienee kooltaan Hollannin ja Belgian tai Italian suuruusluokkaa. EU:n taloudellinen vahvuus on moninkertainen. Venäjän asevoimia kuvataan alle miljoonan miehen suuruisiksi. EU-maiden sotilaiden määrä on yli miljoonan eikä luvussa ole mukana Yhdysvaltain eikä Kanadan asevoimia. Mielestäni Venäjällä ei näin ollen ole sotilaallisia, taloudellisia eikä poliittisiakaan edellytyksiä ryhtyä sotaan EU:ta tai länsivaltoja vastaan. Venäjän kansantalous on sen lisäksi kääntynyt alamäkeen ja kansalaisten tyytymättömyys tilanteeseen voi aiheuttaa sisäisiä ongelmia.

Toisaalta ei Lännelläkään ole edellytyksiä ryhtyä sotaan Venäjää vastaan. Amerikan yleinen mielipide ei nyt eurooppalaiseen sotaan suostuisi eikä EU:stakaan ole kuulunut sotaisia ajatuksia. Venäjällä on siis nyt mahdollisuus etsiä lännen heikkoja kohtia ja käyttää niitä omien etujensa saavuttamiseen. Tiedotussota on ehkä niin sanotun hybridisodan näkyvin keino. Sen avulla Venäjä pyrkii ohjaamaan sekä omien kansalaistensa että länsimaiden mielipiteitä itselleen myönteiseen suuntaan.

Olen löytänyt netistä jopa toistakymmentä poliittikan ammattilaisten käsitystä Ukrainan tilanteen mahdollisista kehitysuunnista. Niistä löytyy kuitenkin ehkäpä vain kolme yhteistä ajatusta siitä, mihin suuntaan tilanne voisi kehittyä. Ensimmäinen näistä on se, että Venäjä jatkaa ja voimistaa separatistien tukemista, pyrkien ottamaan ensin haltuunsa Donetskin lentokentän ja avaamaan sitten maayhteyden Krimille. Se on satoimena vaativa, sillä Mariupolista Krimille on noin sata kilometriä matkaa. Näin kuitenkin voitaisiin varmistaa koko Donbassin alue Ukrainasta eristetyksi alueeksi ja Venäjä saisi hallintaansa sen teollisuuden ja muun taloudellisen potentiaalin.

Toinen mahdollinen kehitysuunta voisi olla tilanteen jäädyttäminen nykyiselleen. Ukrainan hallitusta häirittäisiin edelleen jatkuvilla kahakoilla ja tilanne voisi sellaisenaan jatkaa ties kuinka pitkään. Kolmas mahdollinen kehitysuunta voisi olla Venäjän pyrkimys YK:n avulla saavuttaa esim. Kyprosta vastaava tilanne, jossa aselepoa valvottaisiin kansainvälisten rauhanturvajoukkojen avulla. Sellainen ratkaisukin vain vakauttaisi nykyisen tilanteen. Siihen tuskin saataisiin YK:n hyväksyntää.

Ukrainan konfliktilla on luonnollisesti ollut vaikutuksia meidän maahamme ja muihinkin Venäjän naapureihin. Venäjän johto on toimissaan muuttanut kovin arvaamattomaksi ja epäluotettavaksi ellei suoraan epärehelliseksi. Venäjä näyttää olevan valmis ainakin uhkaamaan asevoimiensa käytöllä, saadakseen takaisin Neuvostoliiton aikaisen suurvallta-asemansa. Presidentti Putinin asema maan johdossa näyttää olevan hyvin vahva, koska venäläisten yleinen mielipide tukee hänen tähänastisia toimiaan. Venäjän monet edustajat ovat käyttäneet eri tilanteissa varsin uhkaavia kielikuvia. Maan sisällä on myös tapahtunut sotaharjoituksia ja joukkojen siirtoja sekä ulkomaiden rajoilla ilmatilan loukkauksia. Suoranaisiin satoimiin viittaavia tekijöitä ei kuitenkaan ole toistaiseksi esiintynyt, ei meidän eikä muidenkaan Euroopan maiden suunnissa. Venäjän johto näyttää rakentaneen kansalaisilleen perusteluja sotilaallisille valmistuimilleen väitteillä, että USA valmistelelee sotaa sitä vastaan ja että EU:kin on samoissa aikeissa.

Venäjän pysyvä turvallisuusintressi luoteisilla raja-alueillaan on ollut, että meidänkään maa- meri- ja ilma-alueitamme ei käytettäisi hyökkäysteinä sitä vastaan. Itämeri ja sen osana Ahvenanmaa on luonnollisesti Venäjälle Pietarin turvallisuuden kannalta tärkeä alue. Eräänä mielenkiintoisena seikkana voidaan todeta, että Neuvostoliitto ylläpiti Maarianhaminassa noin 30 hengen konsulaattia ja nykyisinkin se on edelleen vahvasti miehitetty. Suomen alue ei muutoinkaan ole aivan mielenkiinnontonta. Pohjois-Suomen kaivannaisteollisuus tuottaa mm tärkeitä ns värillisiä metalleja moniin nykypäivän teollisuuden tarpeisiin. Voidaan jopa kysyä olisiko myös Venäjä kiinnostunut niistä. Jäärmeren suunnan strateginen painoarvo on kasvanut Koillisväylän käyttömahdollisuuksien lisääntymisen johdosta. Venäjä on selvästi ilmaissut turvallisuusintressinsä vahvistumisen täällä pohjoisessa. Selkkäuksen aineksista ei kuitenkaan ole havaintoja ja Norjakin on jo päässyt mannerjalustan jaosta sopimukseen Venäjän kanssa.

Maamme turvallisuuspolitiikan keskeisen tavoitteen tulee olla pyrkimys ennakolta ehkäistä tilanteet, joissa joutuisimme sotilaallisesti uhatuksi. Ulkopolitiikan ja monin muin toimin on ylläpidettävä hyvät suhteet kaikkiin naapureihimme. Puolustusvoimien suorituskyvyn ja valmiuden tulisi olla sellaisessa kunnossa, että ne viestittävät ulospäin jatkuvaa sanomaa siitä, että Suomen sotilaallinen uhkaaminen ei kannata. Maahan tunkeutujan tappiot ja ajannenetykset olisivat suuremmat kuin operatiivista saatava hyöty. Koko yhteiskunnan kriisinsietokyvyn vahvistamisella ja yleisellä asevelvollisuudella on siinä viestissä ratkaiseva merkitys. Kansalaisten puolustustahdosta huolehtiminen on jopa elintärkeä. Nykyaikana puolustukseemme tulisi olla valmistautunut torjumaan myös ns kybersodan uhkiin. Meillä on siinäkin riittävän korkeaa tietotaitoa.

Olemme nykyisin hiukan kylmän sodan-tapaisessa tilanteessa. Parlamentaariset puolustuskomiteat arvioivat jo silloin, että avointa sotaa todennäköisempi olisi pitkäaikainen poliittinen kriisi. YVA-sopimuksen vaikutuksia pyrittiin ”keventämään” puoleuttomuuspolitiikalla. Saimme siten sekä poliittisesti että taloudellisesti merkittävää toimintavapautta länteen päin. Voidaankin sanoa, että selvissimme kylmästä sodasta hyvällä torjuntavoitolla. Tänään emme enää voi EU:n jäsenmaana olla puolueettomia, vaikka monet sitä haikailevat. Näyttää edelleen siltä, että osamme maailmanhistoriassa on olla pysyvästi Idän ja lännen ristivedossa. Olemme kuitenkin eurooppalaisiin arvoihin, demokraattiseen yhteiskuntajärjestelmään ja oikeusvaltion periaatteisiin sitoutunut valtio. Presidentti Niinistö on selvästi julistanut kuuluvasti maamme sitoutumisen Euroopan Unioniin.

Monet haluaisivat kuitenkin meidän sitoutuvan vielä enemmän pohjoismaihin ja etsivät jopa teitä pohjoismaiden sotilaaliittoon. Mutta jo karttaan katsominen osoittaa, että Norja on atlanttinen valtio, jonka turvallisuus- ja muut intressit ovat pääasiassa länteen ja pohjoiseen. Tanska on valtaosin Keski-Eurooppaan suuntautunut valtio. Meidän turvallisuusintressimme taas on idässä ja Ruotsi puolestaan on historiallisestikin turvallisesti keskellä. Mielestäni ei ole realistista kuvitella, että Ruotsi voisi luopua erinomaisesta asemastaan sitoutumalla yksin puolustamaan aseellisesti Suomea. Meillä puhutaan myös EU:n omista asevoimista. Sekin on minusta hiekkale rakennettua sen takia, että mikään EU:n jäsenmaa ei ole osoittanut valmiutta lähteä rakentamaan Naton asemesta tai sen rinnalle erillistä puolustusjärjestelmää. Yhtään sanaa ei ole kuulunut myöskään siitä, että Euroopan maat sitovaa Natoa oltaisiin valmiita purkamaan. Tärkein syy tähän on Euroopan maiden yksimielisyys siitä, että USA on pidettävä Euroopan ”ydinsateenvarjona” Naton osana. Tämä on ehkä varmin tae sille, että Venäjän jo käyttämää ydinaseilla uhkaamista voidaan tasapainottaa.

Jos haluamme pitää vähäväkisen maamme turvallisuuspolitiikan päämääränä sotilaallisen selkkäuksen osapuoleksi joutumisen ennakolta ehkäisemisen, niin looginen johtopäätös on se, että meidän tulisi varautua kriisitilanteissa – sotatilanteista puhumattakaan – olemaan ystävien joukossa ja siinä joukossa, johon olemme historiamme ja yhteiskuntajärjestelmämme puolesta sitoutuneet. Vain hakeutumalla EU-jäsenyyden lisäksi sen yhteiseen puolustusjärjestelmään Natoon, voimme savuttaa turvallisuuspolitiikkamme tavoitteen. Mahdolliseen liittoutumiseemme sisältyy vielä sellainen paradoksi, että jos rakennamme suunnitelmamme ja uskomme siihen, että ennalta ehkäisy yhdessä onnistuu, niin silloin emme myöskään tarvitse vierasta sotilaallista apua. Minusta tämä paradoksi kumooa pitkälti Natoa vierastavien argumentit. Edellytyksenä on luonnollisesti, että meillä on hyväkuntoiset omat asevoimat. Vain ne varmistavat tarvittaessa avun saannin, mutta myös voivat estää sellaisen avun, joka ei ole etujemme mukainen.

Meidän turvallisuustarpeemme eivät vaadi, että annamme aluettamme vieraiden sotavoimien hyökkäykselliseen käyttöön. Suomi ei olisi siten käytettävissä hyökkäytienä Venäjälle. En ole asiantuntija, mutta arvelen, että meillä olisi mahdollisuus aikaansaada sellaiset ehdot liittoutumisellemme, että ne olisivat jopa siedettävät Venäjän kannalta. Mitään oikotietä Nato-jäsenyyteen meillä ei ole. Se on pitkä prosessi, jossa jokainen maa on neuvoteltut ja joutuu neuvottelemaan omaan tilanteeseensa sopivat ehdot. Puheet siitä, että Suomella olisi jonkinlainen optio – ikään kuin avoin valtakirja jäsenyydelle – ovat mielestäni toiveajattelua.

Hyvät herrat. Tänään tilanne on maamme osalta lohdullinen ja hyvä. Meillä on asialliset ja toimivat suhteet kaikkiin naapurimaihimme eikä meitä tarvitse sotilaallisesti uhata. Puolustusvoimamme ovat aika hyvässä kunnossa siitä huolimatta, että säästötoimet ovat monella tavalla sitä rasittaneet ja olemme joutuneet sen tähden supistamaan alueellista puolustusjärjestelmäämme. Sitä korjataan nyt mm maakuntajoukkojen käyttöönotolla. Voimme suhtautua aika luottavaisin mielin tulevaisuuteen ja tämän luottamuksen takeena ovat kaikki puolustustahtoiset kansalaiset eivätkä vähiten reservin upseerit. Teidän kurssinne toiminta on tässä suhteessa hieno ja rohkaiseva esimerkki meille kaikille.

Kiitoksia tästä kokoontumisestanne ja toivotan Teille kaikille oikein hyvää kesää.